Становище по проекта на РМС за стандартите 2027 — читалища

ДО: Министерството на финансите, дирекция „Финанси на общините“ (p.torleva@minfin.bg)

ОТ: Коалиция „Будни читалища“ (budnichitalishta.bg)

ОТНОСНО: Обществени консултации по проект на Решение на Министерския съвет за приемане на стандарти за делегираните от държавата дейности с натурални и стойностни показатели през 2027 г. (06.11.–10.11.2026 г.) — Приложение № 4, раздел VI, т. 2 „Читалища“

Деклариране по чл. 8, ал. 3 и чл. 10, ал. 2 от Закона за прозрачност при представителство на интереси: Становището се подава от Коалиция „Будни читалища“, която действа от името и в интерес на включените в нея над 250 читалища от 227 населени места.

Резюме

Настояваме стандартът за читалища за 2027 г. да бъде преизчислен така, че да покрива поне пълния разход за минимално възнаграждение на ръководна длъжност с осигуровки, а в средносрочен план — и реален ресурс за издръжка и дейност (вж. предложенията по-долу). Това означава стандарт от поне **14 300 евро** — с 2 456 евро, или 20,7%, повече от предложените от Министерството на финансите 11 844 евро. За всички 7 860 субсидирани бройки това са около **19,3 млн. евро** допълнително — общо 112,4 млн. евро вместо 93,1 млн. евро.

Предложеният стандарт от 11 844 евро (987 евро месечно) не покрива минималния осигурителен разход за секретар на пълен работен ден при действащите прагове за клас „Ръководители“. Най-ниският минимален осигурителен доход за тези длъжности е 936 евро от август 2026 г., а с осигуровките за сметка на работодателя разходът е 1 113 евро. През 2027 г. прагът се очаква да достигне 996 евро. Държавата въведе по-високите осигурителни прагове и следва да финансира последиците от собственото си решение.

Стандартът расте с 5,4%, а минималната работна заплата — с 6,4%. Недостигът е **1 513 евро годишно на бройка** при действащите прагове и **около 2 370 евро** при очакваните за 2027 г. — дори без задължителното допълнително възнаграждение за трудов стаж. Докладът на министъра на финансите обяснява ръста с минималната работна заплата и с 5% за останалия персонал; новите минимални осигурителни доходи по квалификационни групи не са отчетени изобщо.

Правителството определя културата като стратегически сектор в Бюджет 2027 (по презентацията на правителството за бюджета), но стандартът за читалищата расте по-малко от минималната работна заплата (6,4%) и от заплатите на учителите (7,5%). Той е и едва 60% от стандарта за библиотеките с регионален характер (19 580 €). Недофинансирането на читалищата не е единствено проблем на трудовите възнаграждения. То пряко застрашава достъпа на гражданите до културни, образователни и библиотечни услуги, особено в малките населени места, където читалището често е единствената действаща културна институция, и за деца, младежи и възрастни от социално уязвими групи в големите населени места и градовете.

Проектът не предвижда нито една нова субсидирана бройка, а досегашното им отпускане е непоследователно. Нужна е ясна стратегия с приоритети и последователност.

1. Стандартът не покрива минималния осигурителен доход на секретаря

Със Закона за бюджета на ДОО за 2026 г. (ДВ, бр. 68 от 28.07.2026 г.) от 1 август 2026 г. единният минимален осигурителен доход (МОД) от 550,66 евро беше заменен с прагове по квалификационни групи. За „Ръководители“ той е 936 евро за повечето икономически дейности. Проектът на бюджета на ДОО за 2027 г. все още не е публикуван. По оповестените параметри праговете се увеличават с около 6,4%, а за ръководителите стават между 996 и 1 375 евро. Длъжността „читалищен секретар“ (код 1349 3010 по НКПД 2011) попада в тази група — клас 1 „Ръководители“, единична група 1349 „Ръководители на други специализирани услуги, некласифицирани другаде“. В сметките използваме най-ниския праг за ръководители — този за дейностите на организации с нестопанска цел (КИД 94.99), под който попадат около 97% от читалищата (вж. раздел 4), а не по-високите прагове за други дейности.

Месечно на 1 субсидирана бройка, евро	При МОД 936 € (в сила от 08.2026)	При МОД 996 € (очаквано за 2027)
Стандарт 11 844 € ÷ 12	987,00	987,00
МОД за ръководители (най-нисък праг)	936,00	996,00
Осигуровки за сметка на работодателя (18,92%)	177,09	188,44
Минимален разход за 1 секретар	**1 113,09**	**1 184,44**
Недостиг на стандарта спрямо минималния разход	**−126,09**	**−197,44**

Годишно недостигът е **1 513 евро на бройка** при действащия праг и **2 369 евро** при очаквания за 2027 г., или съответно около **11,9 млн.** и **18,6 млн. евро** за всички 7 860 бройки. Според одобрения от правителството проект на бюджет осигурителните вноски остават на нивата от 2026 г. и през 2027 г. Сметката е преди отоплението, тока, водата, счетоводството и каквато и да е дейност.

Сметките са долна граница. В тях не е включено задължителното допълнително възнаграждение за придобит трудов стаж и професионален опит („клас“). То не е бонус и не зависи от решение на читалището: по Наредбата за структурата и организацията на работната заплата е поне 0,6% от основната заплата за всяка година стаж. Стандартът е изчислен така, сякаш всеки служител е новоназначен. Например при 20 години стаж класът е поне 12% — при МОД 936 € това са още около 112 € месечно, или около 1 600 € годишно с осигуровките. Така недостигът за такъв секретар нараства от 1 513 € на около 3 100 € годишно на бройка.

Сметката „стандарт срещу един секретар“ не е изкуствен пример. По данни на НСИ за 2022 г. персоналът на трудов договор в читалищата е 7 526,5 души в еквивалент на пълно работно време при 7 773 субсидирани бройки. Читалищните секретари са 3 236, или 43% от него, а в селата — 70%. В типичното селско читалище, каквито са около 80% от мрежата, субсидията покрива заплатата на един-единствен служител — секретаря, и то вече не изцяло.

Проблемът не е само за 2027 г. Стандартът за 2026 г. (11 240 €) е 936,67 евро месечно — практически равен на новия МОД от 936 евро. От август 2026 г. читалищата вече плащат осигуровките за сметка на работодателя извън субсидията.

Останалите служители са предимно специалисти — библиотекари, художествени ръководители, преподаватели. Те попадат в клас 2 „Специалисти“ по НКПД, за който действащият праг от август

2026 г. е 826 евро, а при увеличение с 6,4% би достигнал около 879 евро. При очакваните за 2027 г. прагове стандартът не стига и за тях:

Квалификационна група	МОД от 08.2026, €	Очакван МОД 2027 (+6,4%), €	Годишен разход с осигуровки при очаквания МОД, €	Спрямо стандарта 11 844 €, €
Ръководители (секретар)	936	996	14 213	−2 369
Специалисти (библиотекар, худ. ръководител)	826	879	12 544	−700

Данните от 2019 г. насам показват, че стандартът се равнява на около 17–18 месечни минимални работни заплати годишно. С тази сума читалището покрива не само възнагражденията и осигуровките, но и сградата, комуналните услуги и самата си дейност, както и задължителното допълнително възнаграждение за стаж.

Още от август 2026 г. читалищата търсят как да покрият разликата: намаляват щата или работното време, преназначават служители на по-ниски длъжности. Всеки от тези ходове отнема от капацитета им и се усеща най-напред в школите, библиотеките и клубовете.

2. Ръстът на стандарта изостава от задълженията, които държавата налага

Показател	2026 г.	2027 г.	Ръст
Стандарт за читалища, €	11 240	11 844	+5,4%
Минимална работна заплата, €	620,20	660	+6,4%
МОД за ръководители, €	936	996	+6,4%

Минималната работна заплата от 660 евро е определена с ПМС № 235 от 29.10.2026 г., ДВ бр. 100 от 3.11.2026 г. Неговият § 3 изисква средствата за изпълнението му да се осигуряват „в рамките на утвърдените по бюджетите им разходи“. За читалищата, чиито заплати почти изцяло идват от държавната субсидия, такъв резерв няма.

Държавата повишава задълженията на читалищата като работодатели, без да осигурява средствата за тях. Натуралният показател (7 860 бройки) остава непроменен, така че няма и вътрешно преразпределение, което да компенсира.

Докладът към проекта приема, че читалищата могат да осигуряват персонала си на минималната работна заплата — от август 2026 г. това вече не е възможно. За дейностите по култура, финансирани чрез общинските бюджети, докладът на министъра на финансите посочва, че е осигурен ръст на разходите „за персонала, нает на минимална работна заплата“, а за останалия персонал е приложено увеличение от 5 на сто. Сред отчетените фактори е и увеличението на максималния осигурителен доход до 2 400 евро. Минималните осигурителни доходи по квалификационни групи, действащи от 1 август 2026 г., не са споменати.

За читалищата това е решаващо. При очаквания сценарий за 2027 г. осигуровките за секретаря ще се дължат върху поне 996 евро, а за библиотекаря и художествения ръководител — върху поне 879 евро. Обратно, максималният осигурителен доход от 2 400 евро практически не засяга никого в читалищата. Разчетът отчита фактор, който не ги касае, и пропуска този, който определя разходите им.

3. Двоен стандарт за една и съща професия

Стандартът за читалище е **60% от стандарта за библиотека с регионален характер**, а разликата се увеличава. Голяма част от читалищата поддържат библиотеки. Библиотекарят в читалището и библиотекарят в регионалната библиотека упражняват една и съща професия, но стандартът за тях се различава с близо 40%.

Стандарт на субсидирана бройка, €	2026 г.	2027 г. (проект)	Ръст
Библиотеки с регионален характер	18 000	19 580	+8,8%
Читалища	11 240	11 844	+5,4%
Разлика	6 760	7 736	+14,4%

Ръстът при библиотеките не е случаен. Според доклада към проекта през 2027 г. стандартът на регионалните библиотеки се изравнява със стандарта на регионалните музеи и галерии, като за това са разчетени допълнително 0,7 млн. евро. Държавата признава, че библиотечната работа заслужава по-висок стандарт — но не и когато тя се върши в читалище. Не искаме читалищата да бъдат приравнени на регионалните институти — те имат различен статут и мащаб. Но библиотечната работа в тях е същата, а разликата в стандарта расте.

Регионалните библиотеки получават и допълващ стандарт за закрити площи. Около 3 600 читалища в цялата страна нямат такъв.

4. Как се стигна дотук: 2019–2027

Източници: РМС за стандартите 2019–2026 и проект за 2027; МРЗ по постановленията на МС; МОД 936 € (в сила от 08.2026); за 2027 г. — очакван МОД 996 € (+6,4%). За 2026 г. — средна база (7 мес. МРЗ + 5 мес. МОД).

До 2025 г. стандартът растеше заедно с минималната заплата и след заплатата на един секретар оставаха между 770 и 2 140 евро годишно за всичко останало. Скокът на МОД от август 2026 г. стопи този остатък, а през 2027 г. той става отрицателен. До юли 2026 г. разходът е изчислен върху МРЗ, т.е. като долна граница.

Данните на НАП за 2021–2024 г. показват, че една субсидирана бройка на практика е един служител, осигуряван малко над минималната работна заплата:

	2021	2022	2023	2024
Наети по трудов договор	7 786	7 762	7 683	7 862
Субсидирани бройки	7 771	7 773	7 773	7 793
Среден месечен осигурителен доход, лв.	708	765	861	1 029
Минимална работна заплата, лв.	650	710	780	933
Среден осигурителен доход / МРЗ	1,09	1,08	1,10	1,10

До 2025 г. допускането, че персоналът в читалищата е „на минимална работна заплата“, отговаряше на реалността — средният осигурителен доход беше с 8–10% над МРЗ всяка година. Новите минимални осигурителни доходи за специалисти (826 €) и ръководители (936 €) са с 20–37% над това ниво и засягат практически всеки служител. Още през 2024 г. заплатите с осигуровките поглъщаха около 87% от стандарта, а за издръжка и дейност оставаха около 13%. Тоест до 2025 г. стандартът стигаше, макар и на ръба. Промяната идва от новия режим на минимални осигурителни доходи, който държавата въведе от август 2026 г., а не от читалищата.

Около 97% от читалищата са с код по КИД 94.99 „Дейности на други организации с нестопанска цел“, за които важат най-ниските прагове по квалификационни групи. Сметките в това становище са консервативни.

Източник: справка от НАП по ЗДОИ (изх. № ЗДОИ-30-51 #4/11.08.2025 г.), агрегирана по общини, без общините под статистическа тайна. МРЗ — по постановленията на Министерския съвет за съответната година.

5. Гласът на читалищата

Читалищата от Коалицията описват положението така:

> „При годишна субсидия от 11 844 евро за една бройка месечно се падат 987 евро. При минимален осигурителен доход за секретарите от 936 евро остават едва 51 евро, които не стигат дори за осигуровките за сметка на работодателя. Това увеличение на субсидията е в абсолютен разрез с новите минимални осигурителни прагове — държавата повишава задълженията ни, без да осигурява необходимите средства за тяхното изпълнение. Това е абсурдно!“

Ако през 2027 г. МОД достигне очакваните 996 евро, от субсидията няма да остава нищо — недостигът ще започва още от брутната заплата.

6. Нови субсидирани бройки: нужни са стратегия и последователност

Проектът не предвижда нито една нова субсидирана бройка за 2027 г. От 2020 г. насам новите бройки се отпускат на тласъци — 72 през 2020 г., 40 през 2021 г., 2 през 2022 г., 0 през 2023 г., 20 през 2024 г., 0 през 2025 г. и 67 през 2026 г. — без обявени приоритети и без предвидимост. Читалищата не могат да планират развитието си.

Настояваме:

1. **Министерството на културата да приеме многогодишна стратегия за нови субсидирани бройки** с публично обявени приоритети и критерии.

2. **Нови бройки да се отпускат всяка година в предвидим размер**, а не на тласъци. Натуралният показател за 2027 г. да бъде увеличен в съответствие с тази стратегия.

7. Предложения

1. **Стандартът за читалища за 2027 г. да бъде не по-нисък от 14 300 евро** — минималният разход за една ръководна длъжност на очаквания за 2027 г. МОД с осигуровките за сметка на работодателя (14 213 €), закръглен нагоре. Това е долна граница: тя покрива само възнаграждението и осигуровките на един секретар, без допълнителното възнаграждение за стаж, издръжка и дейност. Ръстът е около 21% спрямо проекта и изисква около **19,3 млн. евро** допълнително (7 860 × 2 456 €).
2. **В средносрочен план — да се възстанови съотношението от 2025 г.**, когато стандартът (9 998 €) се равняваше на около 18 месечни минимални осигурителни дохода при единния тогава праг от 550,66 €. При очаквания МОД 996 € това е около **18 100 евро** на бройка, т.е. около 49 млн. евро допълнително. Това е близо до стандарта за регионалните библиотеки (19 580 €) и би оставило реален ресурс за издръжка и дейност. Това не е минимално необходимият стандарт, а ориентир за възстановяване на историческото съотношение между стандарта и минималните осигурителни доходи.
3. **Пътна карта за сближаване със стандарта за регионалните библиотеки**.
4. **Методиката за стандарта да отчита задължителните минимални осигурителни прагове** и задължителното допълнително възнаграждение за трудов стаж за длъжностите, които той реално финансира, а не само минималната работна заплата — за да не се повтаря положението от август 2026 г.
5. **Отделен допълващ стандарт за закрити площи в субсидията за читалищата** — какъвто имат регионалните музеи, галерии и библиотеки (вж. раздел 8).
6. **Министерството на културата и Министерството на финансите да проведат консултация с читалищната общност**, включително с Коалиция „Будни читалища“, преди окончателното приемане на стандарта.

8. Допълващ стандарт за закрити площи за читалищата

Предлагаме субсидията за читалищата да включва и отделен компонент — допълващ стандарт за закрити площи, какъвто имат регионалните музеи, галерии и библиотеки. Той да се определя извън основния стандарт за субсидирана бройка.

Проектът за 2027 г., както и стандартите от предходните години, не предвижда такъв стандарт за читалищата. В същото време регионалните музеи и галерии получават по проекта от 4 436 € годишно за площ до 1 000 кв. м до 49 084 € за площ от 12 001 до 20 000 кв. м, а регионалните библиотеки — от 8 872 € до 49 084 €.

Читалищата също стопанисват и поддържат сгради, в които се осъществяват културни, образователни и библиотечни дейности в обществен интерес, а в някои от тях има и музейни сбирки. Разходите за отопление, електроенергия, вода, текуща поддръжка и опазване на сградния фонд са неизбежни. Днес те се покриват от основния стандарт, който, както е показано в раздел 1, не стига дори за възнаграждението на секретаря.

9. Редакционна бележка по т. 10 от проекта на решение

Точка 10 предвижда министърът на културата да уведомява кметовете „за разпределението на субсидираните бройки по съответните културни институти на територията на общината“. За читалищата това не е вярно. Министерството на културата определя само общия брой

субсидирани бройки за читалищата в общината. Разпределението им между отделните читалища се прави от комисията по чл. 23 от Закона за народните читалища.

Самият проект отчита тази особеност в т. 13. Там кметът определя числеността на персонала за функция „Култура, спорт, почивни дейности и религиозно дело“ изрично „без читалищата“. Т. 10 трябва да бъде съгласувана с т. 13 и със ЗНЧ.

Предлагаме т. 10 да придобие следната редакция:

> „10. Министърът на културата представя в Министерството на финансите списък на общинските културни институти и читалищата, финансирани по стандарти за финансиране на делегираните от държавата дейности във функция „Култура, спорт, почивни дейности и религиозно дело“, и уведомява кметовете на общините за разпределението на субсидираните бройки по съответните общински културни институти на територията на общината, а за читалищата — за общия брой субсидирани бройки за общината, които се разпределят между читалищата по реда на чл. 23 от Закона за народните читалища.“

С уважение,

Коалиция „Будни читалища“
budnichitalishta.bg

Източници: проект на РМС за стандартите за 2027 г. (Приложение № 4, раздел VI, т. 2); решения на Министерския съвет за стандартите 2019–2026 г. — № 227/24.04.2018, № 776/30.10.2018, № 208/16.04.2019, № 644/01.11.2019, № 535/20.07.2020, № 790/30.10.2020, № 972/30.12.2020, № 220/17.03.2021, № 50/03.02.2022, № 196/01.04.2022, № 540/29.07.2022, № 280/05.05.2022, № 337/02.05.2023, № 544/10.08.2023, № 756/25.10.2023, № 346/05.05.2023, № 847/28.11.2023, № 213/27.03.2024, № 93/25.02.2025 и № 497/03.07.2026 (стойностите в лева са превърнати в евро по фиксирания курс 1,95583); ПМС № 235/29.10.2026 г.; оповестени параметри на проекта на бюджета на ДОО за 2027 г.; доклад на министъра на финансите към проекта на РМС; съобщение на Министерския съвет за проекта на Закон за държавния бюджет за 2027 г. (06.11.2026 г.); презентация на Министерския съвет „Бюджет 2027“ (www.gov.bg/files/common/2027_1.pdf); справка от НАП по ЗДОИ, изх. № ЗДОИ-30-51 #4/11.08.2025 г.; НСИ, Изследване на дейността на читалищата, 2022 г.